

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

БУГАЄНКО ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

УДК 378.147.091.33-027.22:[37.091.12.011.3-051:796]:005.336.5 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
01 «Освіта / Педагогіка»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент
ЛЯННОЙ Михайло Олегович,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Навчально-науковий інститут фізичної культури, директор.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ТИМОШЕНКО Олексій Валерійович,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, факультет фізичного виховання, спорту і здоров'я, декан;

кандидат педагогічних наук
КУРНИШЕВ Юрій Альбертович,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кафедра фізичної культури та основ здоров'я, викладач.

Захист відбудеться 25 січня 2019 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.458.01 в Інституті професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, за адресою: 03045, м. Київ, провул. Віто-Литовський, 98-а, 6 поверх, конференц-зала.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті: <http://ivet.edu.ua> та в бібліотеці Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України за адресою: 03045, м. Київ, пров. Віто-Литовський, 98-а, 5 поверх.

Автореферат розісланий 21 грудня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. М. Герлянд

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сучасному етапі реформування освітньої галузі пріоритетними завданнями Нової української школи визначено цілісний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, збереження її здоров'я, формування готовності до свідомого життєвого та професійного вибору. З огляду на це зростають вимоги до професійної підготовки педагогів, зокрема майбутніх учителів фізичної культури, щодо їхньої здатності до організації оздоровчо-розвивального освітнього процесу, формування життєво важливих якостей учнівської молоді, стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом. У зв'язку з цим зумовлюється необхідність пошуку інноваційних підходів до вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти і, насамперед, формування індивідуального стилю професійної діяльності (ІСПД) у процесі педагогічної практики.

Концептуальні положення професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців відображені в Конституції України (1996), Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Національній стратегії розвитку освіти на період до 2021 року (2013), Концепції Нової української школи (2017), галузевій Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013) й зарубіжних документах: «Спільні європейські принципи щодо вчительських компетентностей і кваліфікацій» (2005), Рекомендації Європейської Ради і представників Урядів країн-членів «Про поліпшення якості педагогічної освіти» (2007) та ін.

Про необхідність формування індивідуального стилю професійної діяльності учителів фізичної культури наголошується в Законах України «Про фізичну культуру і спорт» (1993), «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки дитячо-юнацького спорту та фізичного виховання дітей» (2015), Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту (2006), Державній цільовій програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року (2017), Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016), Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту (2004), Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 рр. (2011), листі Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України «Про підвищення рівня навчально-виховної роботи з фізичного виховання в навчальних закладах» (2015), Державному соціальному стандарті у сфері фізичної культури і спорту (2013) та ін. Законодавством передбачається вдосконалення системи фізичної культури і спорту, пошук ефективних форм, методик, засобів фізичного виховання учнівської молоді, модернізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Проте досягнення бажаної якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти гальмується недостатньою внутрішньою позитивною мотивацією до вироблення індивідуального стилю професійної діяльності, розкриття індивідуально-особистісних якостей, набуття професійно-педагогічних знань, умінь і способів здоров'язбережувальної діяльності. Це негативно позначається на їхній здатності впроваджувати фізкультурно-оздоровчі технології, що сприяють цілісному розвитку духовних і фізичних сил учнівської молоді. Такий стан окреслює необхідність забезпечення у закладах вищої освіти педагогічних умов для

формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, зокрема у процесі педагогічної практики.

Теоретичним підґрунтям дослідницького пошуку є ідеї, сформульовані у працях українських і зарубіжних учених із: філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Курило, Г. Філіпчук та ін.); психології індивідуальності, праці та професійної діяльності (Б. Адлер, Б. Ананьєв, Г. Балл, І. Бех, Л. Виготський, Є. Клімов, С. Максименко, В. Мерлін, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Толочек та ін.); професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти (Л. Базиль, І. Вохмяніна, М. Данилко, Г. Грибан, В. Кручек, П. Лузан, Н. Ничкало, В. Орлов, М. Пригодій, Л. Пуховська, В. Радкевич, Г. Романова, В. Ягупов та ін.); формування та розвитку професійної культури педагогів (Б. Без'язичний, З. Вяткіна, О. Дубасенюк, А. Каленський, О. Щербак та ін.); ролі й місця педагогічної практики у формуванні професійної готовності вчителя (З. Абасов, О. Абдулліна, М. Бурмістрова, М. Воробйов, О. Імашев, Т. Михайлова, Л. Хомич та ін.); фахової підготовки учителів фізичної культури (О. Ажиппо, Л. Арефьєва, О. Атамась, Е. Вільчковський, Л. Демінська, П. Джуринський, Є. Захаріна, М. Зубалій, Л. Іванова, Р. Карпюк, М. Карченкова, Т. Круцевич, О. Курок, Ю. Курнишев, М. Лянной, В. Наумчук, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян та ін.). Водночас поза увагою вчених залишилася проблема формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури в процесі педагогічної практики. Зазначене актуалізується низкою *суперечностей*, що виникають між:

- соціальним замовленням щодо підготовки вчителів фізичної культури з індивідуальним стилем професійної діяльності та недостатнім забезпеченням відповідних для цього педагогічних умов;

- необхідністю формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики і невідповідністю існуючих у закладах вищої освіти методик, які б забезпечували цей процес;

- об'єктивною потребою вдосконалення практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури щодо формування індивідуального стилю професійної діяльності та нерозробленістю відповідних для цього методичних рекомендацій.

Актуальність, недостатня теоретична та практична розробленість наукової проблеми, а також наявність суперечностей зумовили вибір теми дослідження *«Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах науково-дослідної роботи Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка з теми «Інноваційні підходи до управління якістю освіти» (ДР № 0113U004660).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 8 від 22 лютого 2010 р.) та узгоджено в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 8 від 30 листопада 2010 р.).

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики для підвищення якості їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** дослідження:

1. Здійснити аналіз стану розробленості досліджуваної проблеми в науковій літературі та педагогічній практиці.

2. Обґрунтувати суть і структуру індивідуального стилю професійної діяльності учителів фізичної культури.

3. Визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

4. Спроекувати модель формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

5. Розробити та апробувати методiku формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

6. Експериментально перевірити результативність педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики, підготувати та впровадити відповідні методичні рекомендації.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

Для досягнення мети й виконання означених завдань на різних етапах дослідницького пошуку застосовано такі **методи дослідження**:

теоретичні: логічний аналіз нормативно-законодавчої бази, наукових досліджень у галузі філософії, педагогіки, психології, соціології й відповідних субдисциплін – для визначення стану розробленості проблеми в науковій літературі; теоретичний аналіз, синтез, абстрагування – з метою визначення ключових понять дослідження; теоретичний аналіз, зіставлення й узагальнення концептуальних поглядів щодо досліджуваної проблеми – для визначення проблемно-тематичних напрямів дослідницького пошуку; дефінітивний аналіз, систематизація та логічне узагальнення – з метою визначення суті та структури індивідуального стилю професійної діяльності учителів фізичної культури; теоретико-методичний аналіз, синтез і класифікація – для визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури; теоретичний аналіз, порівняння, узагальнення – з метою виявлення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики; незалежних експертних оцінок – для визначення найбільш вагомих педагогічних умов; моделювання – з метою проектування моделі формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури;

емпіричні – праксиметричні (вивчення та аналіз перспективного педагогічного досвіду, освітньо-професійних і навчальних планів, програм, навчально-методичних комплексів) – для з'ясування стану розробленості проблеми в освітній практиці й уточнення змісту структурних компонентів індивідуального стилю професійної діяльності учителів фізичної культури; обсерваційні (пряме й непряме

спостереження) – з метою виявлення досвіду реалізації індивідуального стилю професійної діяльності вчителів фізичної культури; діагностувальні (усні й письмові опитування) – для педагогічного діагностування рівнів сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури; прогностичні (експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик), педагогічний експеримент – для експериментальної перевірки педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики;

математичної статистики: розрахунок статистичного критерію χ^2 Пірсона – для підтвердження значущості відмінностей показників сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що *вперше:*

– *теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови* формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики (формування внутрішньої позитивної мотивації до вироблення індивідуального стилю професійної діяльності; удосконалення змісту професійної підготовки з урахуванням індивідуалізації професійної діяльності; використання інноваційних технологій і методик у процесі практичної підготовки; розроблення та впровадження комплексу пошуково-ситуативних завдань), методологічним підґрунтям забезпечення яких є цілісність компетентнісного, особистісно-орієнтованого, суб'єктно-діяльнісного, аксіологічного, контекстного, позиційно-ситуативного підходів; *спроєктовано модель* формування індивідуального стилю професійної діяльності, що візуалізує системну цілісність соціального замовлення, мети, методологічних підходів, принципів, змісту, етапів, організаційних форм, методів, засобів, критеріїв, показників, рівнів сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, структурованих у методологічно-цільовому, організаційно-змістовому, діагностувально-результативному блоках, й уможливорює позитивну динаміку формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури та реалізується за дотримання принципів організації продуктивної педагогічної практики: системності, цілісності, суб'єктності, діалогічності, взаємодії, неперервності, відкритості, соціальної активності; *розроблено методiku формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики*, яка реалізується у три етапи (адаптації, індивідуалізації, інтеграції) та передбачає використання ефективно доцільних форм, методів, прийомів роботи, комплексу пошукових і ситуативних завдань; уможливорює розвиток професійної майстерності для організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового й оздоровчо-розвивального процесу, методично виваженого застосування освітніх новацій, вмотивовує до професійного самовдосконалення та самореалізації;

– *удосконалено діагностичний інструментарій дослідження сформованості індивідуального стилю професійної діяльності за такими критеріями і показниками: мотиваційний* (системна цілісність потреб, ставлень до вироблення індивідуального стилю професійної діяльності, мотивація реалізації індивідуального стилю, прагнення до професійного успіху в організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового та оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти), *когнітивний* (система

професійних знань про індивідуальний стиль діяльності, професійний розвиток, механізми вироблення індивідуального стилю та його вияви у професійній діяльності, розуміння суті етапів формування індивідуального стилю діяльності й інтеграції знань про професійне становлення і самореалізацію), *діяльнісний* (комплекс професійних умінь щодо формування і реалізації індивідуального стилю, навичок щодо способів виконання спортивно-педагогічної діяльності, професійно значущі якості щодо визначення стратегій і тактик організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового та оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти), *рефлексивно-ціннісний* (здатність критично осмислювати рівень задоволеності потреб щодо самореалізації в професії, комунікативної взаємодії, адекватність оцінювання професійних успіхів, сприйняття суперечливих моментів та прорахунків у формуванні й реалізації індивідуального стилю діяльності), а також визначено рівні: репродуктивний, конструктивний, творчий;

– *подальшого розвитку набув* зміст поняття «індивідуальний стиль професійної діяльності учителів фізичної культури»; розвиток полягає в урахуванні суттєвих видових ознак щодо соціально-психологічних, суб'єктно-діяльнісних характеристик інтегрального утворення, конкретизації комплексу професійно значущих якостей, ціннісних орієнтацій, способів діяльності, виконання окремих дій, що цілісно відображаються в здатності узгоджувати індивідуально-особистісні (потенційні) можливості з обраною професією.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури навчально-методичного комплексу з дисципліни «Індивідуальність і стиль учителя фізичної культури», що охоплює: навчальну програму, курс лекцій, тематику семінарських занять, тести, перелік питань для самостійної роботи та заліку, глосарій, навчально-методичний посібник і методичні рекомендації щодо формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики, які можуть бути використані в системі післядипломної педагогічної освіти; удосконаленні та впровадженні в освітній процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури навчально-методичних комплексів із дисциплін: «Основи менеджменту, маркетингу та адміністрування (за професійним спрямуванням)», «Менеджмент здоров'я» з урахуванням ідей індивідуалізації навчання.

Основні положення й результати дисертаційного дослідження **впроваджено** у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (акт № 1285 від 31.05.2018), Львівському державному університеті фізичної культури (довідка № 668 від 13.06.18), Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (акт № 52/18 від 12.06.2018), Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 30 від 05.06.2018), Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка (довідка № 1672 від 22.05.2018).

Особистий внесок здобувача. У статті [2] (співавтор М. О. Лянной) – полягає в теоретичному обґрунтуванні змісту та провідних принципів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; у статті [13] (співавтор М. О. Лянной) – у визначенні загального індексу задоволеності студентів організацією педагогічної практики у закладах вищої освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися на таких науково-практичних конференціях:

міжнародних: «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (Україна, Дніпропетровськ, 2009), «Молода спортивна наука України» (Україна, Львів, 2010); «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Україна, Суми, 2016), «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (Україна, Суми, 2016), «Cross-cultural and economic aspects of development of European integration processes» (Словаччина, Кошице, 2016), «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (Україна, Суми, 2018);

всеукраїнських: «Актуальні проблеми підготовки фахівців з фізичного виховання у контексті Болонського процесу» (Івано-Франківськ, 2010), «Трибуна передового досвіду: сучасні підходи до викладання фізичної культури в закладах освіти в контексті Нової української школи» (Суми, 2018).

Публікації. Результати дослідження опубліковано в 13 наукових працях, з них: 1 навчально-методичний посібник, 6 статей (1 – у співавторстві) у виданнях, включених до переліку фахових у галузі педагогіки (з яких 3 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз), 1 стаття у іноземному науковому виданні, 2 статті в інших наукових виданнях (1 – у співавторстві), 3 тез у збірниках матеріалів конференцій (у т.ч. 2 – в іноземних виданнях).

Структура й обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (402 найменування, з яких 29 – іноземними мовами) та 25 додатків на 99 сторінках. Ілюстративний матеріал дисертації подано в 38 таблицях і 10 рисунках. Загальний обсяг дисертації складає 13,7 авторських аркушів, із яких основного тексту – 9,3 авторських аркушів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, розкрито зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, відображено особистий внесок автора, апробацію й упровадження результатів, висвітлено інформацію про публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «*Теоретичні аспекти формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики*» – висвітлено результати теоретичного аналізу стану досліджуваної проблеми в науковій літературі і педагогічній практиці; уточнено суть індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури з позицій новітньої філософії, психології, теорії і методики професійної освіти; розкрито структуру індивідуального стилю професійної діяльності учителів фізичної культури.

У результаті теоретичного аналізу узагальнено, що в контексті новітньої філософії освіти формування професійних якостей обґрунтовано як складне циклічне явище закономірних змін матеріальних та ідеальних об'єктів, внаслідок яких виникає новий якісний стан (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.). У психології суть індивідуального стилю професійної діяльності розкрито як поєднання закономірних і випадкових чинників, що зумовлюють виникнення якісно нових утворень та

властивостей, які попередньо не прогнозувались (Г. Балл, О. Бодальов, Л. Виготський, Е. Зеєр, Є. Климов, О. Кобялковська, О. Леонтьєв, С. Максименко, А. Маслоу, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Слободчиков, В. Шапар, Н. Шевандрін та ін.). Таке твердження враховуємо в дослідженні та науковому обґрунтуванні психологічної суті індивідуального стилю професійної діяльності учителів фізичної культури. У педагогічній науці формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців визначено як процес цілеспрямованих, усвідомлених якісних змін у структурі особистості студента, що забезпечує його саморозвиток, та є рушійним засобом становлення суб'єктності учасників педагогічної взаємодії (О. Ажиппо, О. Безниско, Ю. Голенкова, Ю. Драгнев, П. Джуринський, А. Заїкін, Н. Зубанова, Р. Карпюк, Г. Макарова, М. Лянной, Ю. Курнишев, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян та ін.).

Уточнено *суть індивідуального стилю професійної діяльності учителів фізичної культури як стійкого інтегрального особистісно-професійного утворення, що містить комплекс інтелектуальних, мотиваційних, психічних якостей та обумовлюється індивідуально-своєрідним підходом до організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового й оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти, а також до безперервного професійного розвитку та самореалізації.* Обґрунтовано, що формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури – це усвідомлений і керований процес, котрий виявляється в активних діях, прагненнях і зусиллях студентів обрати індивідуально своєрідну сукупність компонентів діяльності (цілей, дій, операцій), що найбільше узгоджені з їхніми особистісними якостями й уможливають максимально успішне виконання професійних завдань. Відтак формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики позиціоновано як процес усвідомлення, відтворення, реконструкції та продукування оптимальних дій, прийомів, способів у відповідних ситуаціях провідних видів діяльності.

Обґрунтовано компоненти індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. *Мотиваційно-ціннісний компонент* охоплює комплекс засобів, котрі визначають спрямованість і обсяг зусиль особистості у визначенні цільових орієнтирів, досягненні мети й завдань щодо вироблення індивідуального стилю професійної діяльності. *Когнітивно-процесуальний* – конкретизує зміст формування індивідуального стилю професійної діяльності, з урахуванням мети і завдань особистісного й професійного становлення та розвитку у процесі підготовки в закладах вищої освіти. *Суб'єктно-діяльнісний* – характеризується суб'єктною позицією щодо організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового та оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти, діями з професійного самовдосконалення і самореалізації, розвитком індивідуально-особистісних якостей, що забезпечують цілісне включення індивіда у професійну діяльність, механізмами самоактуалізації. *Рефлексивно-корекційний* – передбачає об'єктивну самооцінку дій у межах професійного саморозвитку й відображає процеси самопізнання і, власне, оцінювання результатів перетворень із подальшим їх коригуванням.

На основі аналізу теоретичних напрацювань та педагогічної практики обґрунтовано мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-ціннісний критерії, що дають змогу оцінити рівні сформованості індивідуального стилю

професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

Мотиваційний критерій конкретизовано такими показниками: системна цілісність потреб, ставлень до вироблення індивідуального стилю професійної діяльності, мотивація реалізації індивідуального стилю, прагнення до професійного успіху в організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового та оздоровчорозвивального процесу в закладах освіти. *Когнітивний критерій* деталізовано системою професійних знань про індивідуальний стиль діяльності, професійний розвиток, механізми вироблення індивідуального стилю та його вияви у професійній діяльності, розуміння суті етапів формування індивідуального стилю діяльності й інтеграції знань про професійне становлення і самореалізацію. *Діяльнісний критерій* представлений комплексом професійних умінь щодо формування і реалізації індивідуального стилю, навичок щодо способів виконання спортивно-педагогічної діяльності, професійно значущими якостями щодо визначення стратегій і тактик організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового та оздоровчорозвивального процесу в закладах освіти. *Рефлексивно-ціннісний критерій* конкретизовано здатністю індивіда критично осмислювати рівень задоволеності потреб щодо самореалізації в професії, комунікативної взаємодії, адекватністю оцінювання професійних успіхів, сприйняття суперечливих моментів та прорахунків у формуванні й реалізації індивідуального стилю діяльності.

Використання означених критеріїв уможливило визначення *репродуктивного, конструктивного, творчого рівнів* сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. З'ясовано, що майбутні вчителі фізичної культури з *творчим* рівнем сформованості ІСПД відображають «модель гармонійної людини», що проявляється в узгодженості індивідуально-особистісних і професійно-діяльнісних якостей; характеризуються креативною спрямованістю індивідуальної свідомості, її переважанням над репродуктивними способами мислення, що чітко виявляється в індивідуальному стилі професійної діяльності; володінням необхідними теоретичними знаннями й особистісними якостями, високопрофесійній діяльності, розвиненості креативних якостей та їх активізації у виконанні професійних завдань і зокрема в організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового й оздоровчорозвивального процесу в закладах освіти, наявності стійкої потреби у професійному самовдосконаленні, а відтак, високих позитивних результатах навчання. Майбутні вчителі фізичної культури з *конструктивним* рівнем сформованості індивідуального стилю професійної діяльності успішно ідентифікують себе як педагогічних працівників із необхідними особистісно-професійними якостями. У виконанні психолого-педагогічних дій застосовують набуті знання і вміння, досягають запланованих результатів у навчанні, вихованні і соціалізації учнівської молоді. Однак недостатня сформованість здатності до психолого-педагогічної рефлексії, відсутність поінформованості про способи об'єктивного самопізнання стримує їхнє бажання до професійного самовдосконалення й вироблення індивідуального стилю професійної діяльності. Найчастіше такі студенти спрямовують зусилля на накопичення і фіксацію знань, а не на розвиток професійних якостей, необхідних для спортивно-педагогічної діяльності. Майбутні вчителі фізичної культури з *репродуктивним* рівнем сформованості індивідуального стилю професійної діяльності виявляють індиферентне ставлення до самоосвіти і професійного саморозвитку, характеризуються виконанням типових дій, прийомів і

способів діяльності в організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового та оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти.

У **другому розділі** – *«Методичні аспекти формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики»* – викладено методику виконання дослідження; визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови, модель та методику формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

Методика дослідження проблеми зорієнтована на втілення у реальність прогнозованих результатів наукового пошуку шляхом чіткого дотримання програми, застосування й максимального використання можливостей обраних методів, проведення запланованих заходів. Робочою *гіпотезою* дослідження було припущення, що рівень сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури підвищиться за умов: формування внутрішньої позитивної мотивації до вироблення індивідуального стилю професійної діяльності; удосконалення змісту професійної підготовки з урахуванням індивідуалізації професійної діяльності; використання інноваційних технологій і методик у процесі практичної підготовки; розроблення та впровадження комплексу пошуково-ситуативних завдань.

З'ясовано, що *формування у студентів внутрішньої позитивної мотивації* забезпечує позитивне ставлення до вироблення індивідуального стилю професійної діяльності у процесі педагогічної практики, впливає на їхню активність, цілеспрямованість і наполегливість в опануванні теоретичних знань, набутті професійних умінь і навичок в організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового та оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти.

Удосконалення змісту професійної підготовки з урахуванням індивідуалізації професійної діяльності уможливорює змістову цілісність формування індивідуального стилю професійної діяльності, зокрема: усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури значення індивідуального стилю професійної діяльності для самореалізації, опанування знань про стиль, його різновиди та компоненти, механізми реалізації й коректування, сприяє формуванню здатності застосовувати набуті знання для успішного виконання завдань у провідних видах діяльності, зокрема організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового та оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти, що сприяє цілісному формуванню духовних і фізичних сил учнівської молоді.

Доведено, що *використання інноваційних технологій і методик у процесі практичної підготовки* сприяє розкриттю індивідуально-особистісних якостей, розвитку пізнавальної та творчої активності майбутніх учителів фізичної культури у набутті професійно-педагогічних знань, умінь і способів здоров'язберезувальної діяльності, визначенню ними особистісної траєкторії професійного зростання.

Розроблення та впровадження комплексу пошуково-ситуативних завдань забезпечує поетапне формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, розвиває у них нестандартність, нестереотипність мислення, сприяє самопрояву їхньої індивідуальності у практичній діяльності через систему оригінальних методичних прийомів організації

фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового й оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти.

У розділі представлено модель формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури в єдності методологічно-цільового, організаційно-змістового, діагностувально-результативного блоків. Упровадження моделі уможливорює формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури за такими *етапами*: адаптації, індивідуалізації, інтеграції (рис. 1). *Методологічно-цільовий блок* відображає основну ідею, якій підпорядковані всі складові елементи моделі, охоплює соціальне замовлення, мету, методологічні підходи (компетентнісний, особистісно-орієнтований, суб'єктно-діяльнісний, аксіологічний, контекстний, позиційно-ситуативний), систему дидактичних принципів (системності, цілісності, суб'єктності, діалогічності, взаємодії, неперервності, відкритості, соціальної активності), що сприяють формуванню індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. *Організаційно-змістовий блок* охоплює компонентний склад формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, а саме: компоненти індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, зміст, форми, методи, засоби та етапи його формування, що забезпечують результативність створення педагогічних умов. *Діагностувально-результативний блок* охоплює критерії дослідження сформованості індивідуального стилю професійної діяльності (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-ціннісний), показники та рівні (репродуктивний, конструктивний, творчий).

У розділі обґрунтовано авторську *методику формування індивідуального стилю професійної діяльності* майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики як поетапного процесу входження особистості у професійне середовище, джерелом якого є суперечності між потребами особистості щодо персоналізації, індивідуалізації власної діяльності, реалізації своєї унікальності й неповторності та наявністю норм, цілей і завдань професійної діяльності.

Авторська методика реалізується в три етапи (адаптації, індивідуалізації, інтеграції). Змістово-процесуальна суть *етапу адаптації* полягає в засвоєнні норм, цілей, завдань, форм, методичних способів, прийомів і тактик професійної діяльності вчителя фізичної культури й характеризується пасивним ставленням до педагогічних реалій. *Етап індивідуалізації* передбачає пошук майбутніми вчителями фізичної культури засобів для утвердження власної індивідуальності, формування стійкого ціннісного ставлення до спортивно-педагогічної діяльності та виявлення ІСПД. *Етап інтеграції* сприяє утворенню стійкої системи особливих, специфічних форм та методів професійної діяльності особистості, що характеризується індивідуально-своєрідним підходом до організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового й оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти, а також до безперервного професійного розвитку та самореалізації, відрізняється зростанням результативності спортивно-педагогічної діяльності, стабільністю проявів ІСПД, утвердженням відносин співробітництва та співтворчості з учнями й колегами.

Рис. 1. Модель формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури

Реалізація методики забезпечується такими методичними засобами: індивідуальні, групові, колективні форми аудиторної та самостійної роботи у процесі занять із предметів загальнопрофесійної, професійно-теоретичної, професійно-практичної підготовки, настановних конференцій, виробничих педагогічних практик; технології проблемного, дослідницького, проектного, імітаційно-рольового навчання; традиційні й інтерактивні методи: дослідницько-пошукові, позиційно-ситуативні, імітаційно-рольові, метод творчих завдань тощо; дидактичних засобів: проблемно-пошукові завдання, тести, узагальнювальні таблиці, практико орієнтовані ситуаційні завдання, глосарій, технічні засоби навчання, електронні навчальні ресурси тощо.

У **третьому розділі** – *«Дослідно-експериментальна перевірка результативності педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури»* – обґрунтовано мету, завдання й етапи здійснення дослідно-експериментальної роботи, викладено її програму, проаналізовано результати, доведено результативність методики формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. Розкрито алгоритм реалізації програми дослідно-експериментальної роботи щодо формування ІСПД як формалізованого відображення динаміки неперервних змін, що підтверджує її логічність, послідовність і доцільність впровадження.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася з урахуванням розробленої програми експерименту протягом 2009–2017 рр. у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка, Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Львівському державному університеті фізичної культури. До експерименту було залучено 417 студентів II – IV курсів, із них: 206 осіб у контрольній (КГ) та 211 – в експериментальній (ЕГ) групах. Шкала вимірювань обмежувалась трьома категоріями (рівнями: репродуктивним, конструктивним, творчим), що не суперечить можливості застосування критерію χ^2 .

Експериментальна перевірка результативності обґрунтованих педагогічних умов та методики формування ІСПД здійснювалася відповідно до розробленої програми і методики дослідження. Емпіричне дослідження здійснювалося у три етапи (аналітико-констатувальний, формувальний, узагальнювально-оцінний).

На *аналітико-констатувальному етапі експерименту* (2008–2011 рр.) здійснювався теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, державних нормативно-правових документів, положень сучасних концепцій розвитку професійної освіти та педагогічної практики і визначалися суперечності, проблемні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти, об'єкт, предмет, мета і завдання дослідницького пошуку, організовувалися пілотні експериментальні дослідження, під час яких з'ясовувались ефективні методи педагогічного діагностування, формулювалася гіпотеза. Було укладено критеріально-діагностувальний комплекс дослідження сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури та встановлено істотне домінування репродуктивного рівня й невисокі показники щодо конструктивного та творчого рівнів сформованості

індивідуального стилю професійної діяльності, а також визначено педагогічні умови, спроектовано модель, розроблено методику формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

На *формульовальному етапі* (2012–2015 рр.) здійснювалася експериментальна перевірка педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики на основі апробації авторської методики. У результаті дослідження укладено навчально-методичний комплекс з дисципліни «Індивідуальність і стиль учителя фізичної культури», що охоплює: навчальну програму, курс лекцій, тематику семінарських занять, тести, перелік питань для самостійної роботи та заліку, глосарій, навчально-методичний посібник, підготовлено відповідні методичні рекомендації.

Результати реалізації педагогічних умов засвідчили істотну різницю за всіма критеріями в показниках щодо рівнів сформованості індивідуального стилю професійної діяльності КГ і ЕГ – $\chi^2_{\text{emp}} \approx 6,65$. Динаміка формування індивідуального стилю професійної діяльності в ЕГ якісно відрізняється від показників КГ: творчого рівня досягли 25,6 % (ЕГ) і 19,6 % (КГ), конструктивного – 50,3 % (ЕГ) і 44,3 % (КГ), на репродуктивному рівні залишилися 24,1 % (ЕГ) і 36,1 % (КГ), що узагальнено і представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури (у %)

Рівні	Аналітико-констатувальний етап				Формульовальний етап			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.
Творчий	16,3	35	15,9	34	19,6	42	25,6	55
Конструктивний	37,1	79	36,7	79	44,3	94	50,3	108
Репродуктивний	46,6	99	47,4	101	36,1	76	24,1	51

На *узагальнювально-оцінному етапі* (2016–2018 рр.) здійснювався кількісний і якісний аналіз результатів, отриманих у процесі експериментальної роботи, узагальнювалися результати дослідницького пошуку, формулювалися загальні висновки, оформлювався рукопис дисертації, вдосконалювалися методичні рекомендації щодо формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. Аналіз динаміки формування у студентів ЕГ і КГ індивідуального стилю професійної діяльності здійснювався на основі опрацювання емпіричних результатів, отриманих під час аналітико-констатувального і формульовального етапів педагогічного експерименту.

Отримані емпіричні дані підтвердили результативність педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. У цілому перевірка статистичної вірогідності результатів формульовального етапу дає змогу констатувати позитивні зміни в ЕГ. Ці результати доведено статистично достовірним підвищенням рівнів сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів

фізичної культури за визначеними критеріями в студентів ЕГ порівняно зі студентами КГ. Отримані дані підтверджують висунуту гіпотезу щодо підвищення рівнів сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, що може бути забезпечено на основі створення у процесі педагогічної практики визначених та науково обґрунтованих педагогічних умов.

Таким чином, гіпотезу наукового пошуку підтверджено, мету наукового дослідження досягнуто, поставлені завдання виконано.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено й запропоновано нові підходи до розв'язання наукового завдання, що стосується обґрунтування педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. Це дало змогу зробити такі **ВИСНОВКИ**:

1. Результати теоретичного аналізу філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, державних нормативно-правових документів, положень сучасних концепцій розвитку освіти свідчать, що фізкультурно-спортивна діяльність значною мірою втратила характер масової. Це обумовлено не тільки особливостями соціально-економічної ситуації, а й тим, що освітня практика в галузі фізкультури й спорту недостатньо чітко зорієнтована на формування у майбутніх учителів індивідуального стилю професійної діяльності; поза увагою дослідників залишилися важливі питання формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. Водночас, у педагогічній теорії і практиці значна увага приділяється модернізації та індивідуалізації професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту.

У ході констатувального етапу експерименту встановлено, що традиційний зміст і методики вищої освіти забезпечують, переважно, недостатній рівень сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. Переважна більшість респондентів має репродуктивний рівень сформованості індивідуального стилю професійної діяльності. Кількість студентів із конструктивним рівнем сформованості індивідуального стилю професійної діяльності перебільшує кількість осіб з творчим рівнем сформованості індивідуального стилю професійної діяльності. Це негативно позначається на якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти. Такий стан зумовлений недостатнім забезпеченням відповідних для цього педагогічних умов, моделі та методики формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

2. Індивідуальний стиль професійної діяльності учителів фізичної культури обґрунтовано як стійке інтегральне особистісно-професійне утворення, що містить комплекс інтелектуальних, мотиваційних, психічних якостей та обумовлюється індивідуально-своєрідним підходом до організації фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового й оздоровчо-розвивального процесу в закладах освіти, а також до безперервного професійного розвитку та самореалізації. З'ясовано, що структура індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивно-процесуальний, суб'єктно-діяльнісний, рефлексивно-корекційний компоненти.

3. До педагогічних умов, що сприяють підвищенню рівня індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики віднесено: формування внутрішньої позитивної мотивації до вироблення індивідуального стилю професійної діяльності; удосконалення змісту професійної підготовки з урахуванням індивідуалізації професійної діяльності; використання інноваційних технологій і методик у процесі практичної підготовки; розроблення та впровадження комплексу пошуково-ситуативних завдань. Комплексне застосування запропонованих педагогічних умов позитивно впливає на підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти до спортивно-педагогічної діяльності, у тому числі виконання пріоритетних завдань Нової української школи.

4. Модель формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури представлено як систему взаємопов'язаних методологічно-цільового, організаційно-змістового, діагностувально-результативного блоків, а також пов'язаних із ними педагогічних умов. Методологічно-цільовий блок відображає соціальне замовлення, мету, методологічні підходи (компетентнісний, особистісно-орієнтований, суб'єктно-діяльнісний, аксіологічний, контекстний, позиційно-ситуативний), систему дидактичних принципів (системності, цілісності, суб'єктності, діалогічності, взаємодії, неперервності, відкритості, соціальної активності), що сприяють формуванню індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. Організаційно-змістовий блок охоплює компоненти індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, зміст, форми, методи, засоби та етапи його формування, що забезпечують результативність створення педагогічних умов. Діагностувально-результативний блок охоплює критерії, показники та рівні сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

5. Методика формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики реалізується у три етапи, а саме: адаптації, індивідуалізації, інтеграції. На етапі адаптації студенти, діючи у професійно-педагогічному середовищі, засвоюють норми та оволодівають відповідними формами та засобами професійної діяльності. На етапі індивідуалізації на меті ставиться пошук засобів для утвердження індивідуальності студентів, формування більш ціннісного ставлення до професійної діяльності та умов реалізації власного індивідуального стилю професійної діяльності. Етап інтеграції забезпечує створення стійкої системи особливих, специфічних форм та методів професійної діяльності особистості, зростання результативності їх педагогічної діяльності та стабільність проявів індивідуального стилю професійної діяльності, утвердження відносин співробітництва та співтворчості з учнями та колегами. Особливістю методики є впровадження авторського спецкурсу «Індивідуальність і стиль учителя фізичної культури» та використання пошукових, проблемних та ситуативних завдань із навчально-методичного посібника, тестів тощо.

Апробація методики довела результативність запропонованих педагогічних умов, що позначилося на підвищенні рівня сформованості індивідуального стилю професійної діяльності студентів експериментальної групи. Зокрема, після формувального етапу експерименту статистично значуще збільшилася кількість

студентів із творчим (25,6 %), конструктивним (50,3 %) рівнями індивідуального стилю професійної діяльності. Натомість, на 23,3 % зменшилася кількість студентів із репродуктивним рівнем сформованості індивідуального стилю професійної діяльності.

6. На основі результатів проведеного дослідження підготовлено та впроваджено методичні рекомендації щодо формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. Їх змістове наповнення спрямовується на вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з урахуванням індивідуалізації навчання та виконання завдань педагогічної практики, відбору педагогічно ефективних форм, методів і засобів підготовки студентів до виконання спортивно-педагогічної діяльності, що сприяє підвищенню рівня позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до стабільного прояву індивідуального стилю професійної діяльності після завершення навчання.

Викладені у дисертації висновки не вичерпують усіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективними напрямками подальших досліджень є: теоретичні і методичні засади розвитку індивідуального стилю професійної діяльності вчителів фізичної культури у системі післядипломної освіти; система розвитку індивідуального стилю професійної діяльності учителів і тренерів з фізичної культури і спорту в умовах інноваційного освітнього середовища закладів освіти; тенденції формування індивідуального стилю професійної діяльності учителів фізичної культури в системі інклюзивної освіти тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Бугаєнко Т. В. Індивідуальність і стиль учителя фізичної культури : навч.-метод. посіб. / Т. В. Бугаєнко. Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. 84 с.
2. Однолеток Т. В., Лянной М. О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : наукова монографія за редакцією проф. С.С. Єрмакова. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2009. № 9. С. 107–109 (наукометрична база *Index Copernicus*).
3. Однолеток Т. В. Особистісно орієнтований підхід у підготовці майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : наукова монографія за редакцією проф. С. С. Єрмакова. Харків : ХДАДМ (ХХП), 2009. № 12. С. 136–138 (наукометрична база *Index Copernicus*).
4. Однолеток Т. В. Можливості педагогічної практики у формуванні індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт» : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. Випуск 8. С. 23–26.
5. Однолеток Т. В. Педагогічна підтримка як одна з умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. *Вісник Чернігівського національного педагогічного*

університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія Педагогічна науки. Фізичне виховання та спорт ; гол. ред. Носко М. О. Чернігів : ЧДПУ, 2011. Випуск 86. Т. 2. С. 409–412.

6. Бугаєнко Т. В. Формування комунікативної культури майбутніх учителів фізичної культури як науково-педагогічна проблема. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Педагогічні науки.* Луганськ : ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2013. Ч. 1. № 8. С. 17–23.

7. Бугаєнко Т. В. Модель формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка* : зб. наук. праць : Вип. 15. / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол. В. О. Радкевич (голова) та ін.]. ЖККГВ «Полісся» ЖОР, 2018. С. 34–41 (наукометрична база *Ulrich's Periodicals Directory*).

8. Бугаєнко Т. В. К вопросу формирования индивидуального стиля профессиональной деятельности в процессе педагогической практики. *Научный вестник Наманганского государственного университета (Узбекистан).* Наманган : Изд-во НГУ, 2018. Т. 2. С. 184–188.

Наукові праці, які засвідчують апробації матеріалів дисертації

9. Бугаєнко Т. В. Творчески-деятельностный компонент в структуре индивидуального стиля профессиональной деятельности будущих учителей физической культуры. Через физическую культуру и спорт к здоровому образу жизни : материалы I-й Международной электронной (заочной) научно-практической конференции (25 декабря 2013 г.). Уфа: Уфимский гос. ун-т экономики и сервиса, 2014. С. 538–542.

10. Бугаєнко Т. В. Влияние мотивационной направленности на формирование индивидуального стиля профессиональной деятельности будущего учителя физической культуры. *Проблемы качества физкультурно-оздоровительной и здоровьесберегающей деятельности образовательных учреждений* : сборник статей 5-й Международной научно-практической конференции. Екатеринбург, 22 апреля 2015 г. : в 2-х частях / ФГАОУ ВПО «Рос. гос. проф.-пед. ун-т», под общ. ред. Н. В. Третьяковой. Екатеринбург, 2015. Ч. 1. С. 36–39.

11. Бугаєнко Т. В. Індивідуальний стиль професійної діяльності вчителя як інструмент ефективного менеджменту в освіті. *Інноваційний розвиток вищої освіти : глобальний та національний виміри змін* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (6–7 квітня 2016 р, м. Суми). Т. 1. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. С. 204–206.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Однолеток Т. В. Особливості формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. праць у галузі фізичної культури і спорту. Львів : НВФ «Українські технології», 2009. Т. 4. С. 132–136.

13. Однолеток Т. В., Лянной М. О. Організація педагогічної практики майбутніх учителів фізичної культури та її вплив на подальше навчання у ВНЗ. *Спортивний вісник Придніпров'я.* Дніпропетровськ : ДДІФКС, 2009. С. 52–55.

АНОТАЦІЇ

Бугаєнко Т. В. Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2018.

У дисертації розкрито суть і конкретизовано структуру індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови, вдосконалено діагностичний інструментарій для дослідження сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. Спроектовано модель, розроблено та впроваджено в освітній процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури методика формування їхнього індивідуального стилю професійної діяльності та навчально-методичне забезпечення означеного процесу.

Ключові слова: індивідуальний стиль професійної діяльності, майбутні вчителі фізичної культури, педагогічна практика, педагогічні умови, модель, методика, заклади вищої освіти.

Бугаєнко Т. В. Формирование индивидуального стиля профессиональной деятельности будущих учителей физической культуры в процессе педагогической практики. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Институт профессионально-технического образования Национальной академии педагогических наук Украины, Киев, 2018.

В диссертации раскрыта суть и конкретизирована структура индивидуального стиля профессиональной деятельности будущих учителей физической культуры. Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия, усовершенствован диагностический инструментарий исследования сформированности индивидуального стиля профессиональной деятельности будущих учителей физической культуры в процессе педагогической практики. Спроектирована модель, разработаны и внедрены в образовательный процесс подготовки будущих учителей физической культуры методика формирования их индивидуального стиля профессиональной деятельности и учебно-методическое обеспечение данного процесса.

Ключевые слова: индивидуальный стиль профессиональной деятельности, будущие учителя физической культуры, педагогическая практика, педагогические условия, модель, методика, учреждения высшего образования.

Bugaenko T.V. Formation of the individual style of professional activity of future teachers of physical culture in the process of pedagogical practice. – Pre-award scientific work manuscript copyright.

Thesis work for science degree of a PhD in Pedagogy with a specialization in 13.00.04 «Theory and methodology of vocational education». – The Institute of vocational education and training of the National academy of educational science of Ukraine, Kyiv, 2018.

In the thesis the essence of the concept «an individual style of professional activity of teachers of physical culture» is substantiated as a stable integral personally-professional formation, which contains a complex of intellectual, motivational, mental qualities and conditioned by an individual-unique approach to the organization of sports and recreation, sport-mass, health and development process in educational institutions as well as to continuous professional development and self-realization.

The structure of the individual style of professional activity is specified by the integrity of the content elements integrated within the framework of motivational-value, cognitive-procedural, subjective-activity, reflexive-correctional components.

In the dissertation work the pedagogical conditions of the formation of the individual style of professional activity of future teachers of physical culture in the process of pedagogical practice have been theoretically substantiated and experimentally tested (formation of internal positive motivation to develop an individual style of professional activity in the process of pedagogical practice; improvement of the content of vocational training taking into account the individualization of professional activity; the use of innovative technologies and methods in the process of practical training; the development and implementation of a complex of search and situational tasks), which contribute to the improvement of the qualitative level of professional training of such specialists in pedagogical universities.

The predicted model of formation of the individual style of professional activity of future teachers of physical culture in the process of pedagogical practice is a fragmentarily generalized analogue of a complex purposeful, methodological holistic process. The structure of the model is graphically visualized by the integrity of the methodological approaches, principles, content, stages, organizational forms, methods, means, criteria, indicators, levels of the formation of the individual style of professional activity of future teachers of physical culture, united in the methodological-target, organizational-content, diagnostic- productive blocks. The implementation of the model in the educational process of pedagogical universities enables the positive dynamics of the formation of the individual style of professional activity of future teachers of physical culture and is realized in compliance with the principles of organization of productive pedagogical practice: integrity and step by step, subjective-semantic orientation, subject-subjective interaction, activity and independence of practitioners in the implementation of vocational and educational projects, constant and comprehensive reflection of processes and products of their own educational and pedagogical activity. The model is a tool that allows reflecting schematically the process of formation of the individual style of professional activity of future teachers of physical culture during the pedagogical practice in order to improve it.

The diagnostic tool for studying the levels of the formation of the individual style of professional activity of future teachers of physical culture has been improved according to the developed criteria and indicators, in particular, the motivational (system integrity of needs, attitudes towards the development of an individual style of professional activity,

motivation of the implementation of an individual style, the desire for professional success to the organization of sports and recreation, sport-mass, health and development process in educational institutions); cognitive (a system of professional knowledge about individual style of activity, professional development, mechanisms of the individual style development and its identification in professional activity, understanding of the essence of the stages of formation of an individual style of activity and integration of knowledge about professional formation and self-realization); activity (a complex of professional skills in the formation and implementation of the individual style, skills in the ways of performing sports and pedagogical activities, professionally significant qualities in determining the strategy and tactics to the organization of sports and recreation, sport-mass, health and development process in educational institutions); reflexivity-value (the ability to understand critically the level of satisfaction with the needs for self-realization in the profession, situations of communication with students, adequacy of evaluation of professional success, the perception of contradictory moments and miscalculations in the formation and implementation of the individual style of activity).

The developed method of formation of the individual style of professional activity of future teachers of physical culture in the process of pedagogical practice is realized in three stages: adaptation, individualization and integration. The method allows creating positive motivation of teachers of physical culture regarding the rational use of the individual style of professional activity in their further professional activity, theoretical knowledge, practical skills and knowledge on the formation and implementation of the individual style, gaining the opportunity for objective self-evaluation of professional achievements.

The practical significance of the results is the development and implementation in the educational process of the training of future teachers of physical education of the educational-methodical complex in the discipline «Individuality and style of the teacher of physical culture», which covers: a training program, a course of lectures, topics of seminars, tests, a list of questions for independent work and credits, glossary; educational and methodical manual «Individuality and style of the teacher of physical culture»; methodical recommendations for the formation of the individual style of professional activity of future teachers of physical culture in the process of pedagogical practice, which can be used in the system of professional training of students in institutions of higher education and will contribute to the growth of its qualitative characteristics; improvement and implementation in educational process of training of future teachers of physical education of educational-methodical complexes in disciplines: «Fundamentals of management, marketing and administration (for professional direction)», «Health management» taking into account the idea of individualization of education.

Key words: an individual style of professional activity, future teachers of physical culture, pedagogical practice, pedagogical conditions, a model, a method, institutions of higher education.